

CÂTEVA ASPECTE DIN PROBLEMATICA CONSERVĂRII OBIECTELOR DE NATURĂ ORGANICĂ (HÂRTIE)

MARIA DIACONESCU

În perioada dezvoltării societății feudale pe pământul românesc, cultura cunoaște o perioadă înfloritoare. În acest context, rezultat al unui nivel superior de viață economică și social-politică, trebuie încadrat fenomenul apariției tiparului în Țara Românească, la Târgoviște – Mănăstirea Dealu, 1508.

Iată pentru ce Târgoviște (reședință domnească între anii 1396-1714) și-a câpătat dreptul de a adăposti Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești, unic în țară, muzeu care prezintă evoluția acestui meșteșug, precum și cele mai importante cărți românești vechi, ce stau la baza dezvoltării limbii și culturii noastre de-a lungul veacurilor.

Nu se putea alege alt oraș, pentru că aici, la Târgoviște s-a înființat prima officină tipografică românească și aceasta a pus în circulație prima carte tipărită pe pământul patriei noastre. Existența acestui muzeu la Târgoviște, a dus la crearea prin donații sau prin achiziții a unui fond de carte veche și de manuscrise, datate din secolele XVI-XIX, fond ce se află în patrimoniul muzeal.

Datorită faptului că proveniența cărților și manuscriselor relevă medii de conservare total diferite, fiecare obiect în parte a fost supus unei riguroase cercetări, care ne-a permis să stabilim și să asigurăm condițiile necesare pentru menținerea bunurilor respective într-o stare corespunzătoare cu cerințele normelor științifice ce se impun pe linia conservării.

Fondul de carte veche românească este depozitat într-o încăpere aflată la mansarda Muzeului Scriitorilor.

Cărțile sunt aranjate în cutii speciale, prevăzute cu orificii de aerisire, la care au fost puse bucăți de tifon pentru a împiedica pătrunderea particulelor de praf, precum și a insectelor (muște, țânțari etc.). La geam s-a pus sită, care împiedică

pătrunderea insectelor și perdea de în alb, care are proprietatea de a reflecta razele solare termice.

Acesta fiind modul de depozitare și aranjare a colecției, pentru conservarea corespunzătoare a acestui fond important de obiecte, trebuie să ținem cont de agenții ce sunt incriminați în procesul de biodeteriorare și anume: factorii fizici, chimici și biologici.

Lumina vizibilă, naturală și artificială, decolorează scrierea cu cerneală, copertile de carte, tiparul colorat. Expunerea prelungită la radiația ultravioletă din spectrul luminii vizibile provoacă fragilitatea hârtiei; ea nu acționează direct asupra moleculelor de celuloză, dar prin fotosinteză, acționează asupra ingredientilor și impurităților din hârtie (acid, lignină, rășini, clei, pastă, amidon, coloranți, etc.). Produsele rezultate din aceste reacții atacă apoi celuloza, desfăcând legăturile moleculare și slăbind materialul. Acțiunea luminii duce la albirea celulozei, iar lignina și alte materiale (impurități) din hârtie sunt, în general, îngălbenite. Lumina ultravioletă este cea mai dăunătoare pentru hârtie. Lumina zilei și cea fluorescentă, care conțin în spectru raze ultraviolete, sunt distructive. Razele dăunătoare din lumina fluorescentă pot fi filtrate, dar geamul obișnuit nu poate reține toate ultravioletele din lumina solară.

Cea mai puțin dăunătoare pentru celuloză este lumina incandescentă. Pe de altă parte, lumina împiedică creșterea ciupercilor și gonește insectele din adăposturile lor. În depozite se folosește iluminatul numai atunci când este nevoie.

Temperatura pune probleme dificile în conservarea colecțiilor, ea constituind unul din factorii necesari pentru dezvoltarea mușgaiurilor. De asemenea, insectele se dezvoltă ușor și rapid acolo unde temperatura este ridicată. În același timp, temperatura duce la deteriorarea chimică a hârtiei, pasta și cleiul din legăturile cărților se usucă și, ca urmare, cartea se dezmembrează. Un alt efect negativ este acela al slăbirii rezistenței hârtiei la îndoire.

Având în vedere contribuția temperaturii (T°) la degradarea obiectelor, se impune din partea noastră, a conservatorilor, un control riguros al parametrilor microclimatici și luarea de măsuri în funcție de variațiile acesteia.

Orice temperatură este bună, dacă umiditatea relativă (UR) este corespunzătoare ei, dacă este constantă și dacă are valori mici.

Din analiza făcută în ceea ce privește condițiile de microclimat, a rezultat că T_0 din depozit este aproape constantă (13° - 15°C), în timp ce UR = 60%, ceea ce înseamnă că este corespunzătoare. Umiditatea fiind un factor climatic de care trebuie

să ținem seamă în conservarea colecțiilor, nu ridică probleme în cazul colecției de carte veche românească din Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” – Târgoviște.

Dacă umiditatea ar fi depășită de limitele securității (în cazul unei perioade foarte ploioase), se iau măsuri rapide de uscare, care se poate face, în primul rând, prin încălzirea corespunzătoare a aerului. Nu trebuie neglijate nici modificările lente ale umidității, deoarece variațiile bruște exercită o acțiune dăunătoare asupra păstrării cărților, dat fiind că hârtia nu suportă modificări mari și bruște.

Datorită condițiilor improprie în care au fost păstrate cărțile de către posesorii lor, înaintea achiziționării lor de către instituția noastră, acestea au suferit și un atac microbial care a dus la o alterare cromatică și, totodată, a produs alterări structurale ale fibrelor hârtiei.

În aerul atmosferic există bioxid de sulf, care poate fi absorbit de marginile filelor, lucru care a produs deteriorarea lor. Creșterea concentrației de dioxid de sulf, care poluează atmosfera, este rezultatul arderii combustibililor care dau o cantitate relativ mare de sulfuri. Dioxidul de sulf este absorbit de hârtie. Odată absorbit, el acționează ca un element hidrofil, reacționând o dată cu apa și cu micile cantități de fier din aerul atmosferic, formând în final acidul sulfuric care are acțiune distructivă asupra hârtiei (pătează hârtia, o face fragilă și decolorează cerneala).

În anii trecuți, lângă incinta instituției noastre își avea sediul o unitate militară de pompieri, care făceau dese aplicații practice, astfel că atmosfera dimprejur era destul de poluată. S-au făcut demersuri pentru mutarea unității în altă zonă a orașului. De asemenea, se interzice arderea unor materiale organice în curtea instituției (frunze, hârtii etc.).

Dacă factorii ambientali sunt prezenți pretutindeni, insectele nu ar trebui să constituie o problemă în spațiile bine îngrijite și sănătoase. Regula bine stabilită ca toate obiectele ce intră în patrimoniul instituției să fie verificate cu atenție înaintea depozitării lor se impune a fi respectată. Când această cercetare identifică insecte adulte, larve sau pupe, se iau măsuri pentru dezinsectizare.

O acțiune practică pentru combaterea insectelor este aceea de a lua următoarele măsuri:

- curățarea cu aspiratorul a tuturor cărților pentru a îndepărta praful, murdăria, ouăle de insecte etc.;
- plasarea cărților deschise în evantai, într-o cutie etanșă conținând cristale

de paradiclорbenzen (42 g pentru 30,5 cm³ spațiu) sau cloroform (14 g pentru 30,5 cm³ spațiu), și lăsarea lor în acest mediu timp de zece zile;

– izolarea lor pe alte rafturi și supravegherea lor atentă timp de șase luni.

Când aceste insecte au pătruns în interior, o măsură curativă complexă este fumegarea cu acid cianhidric, reprezentând singura cale eficientă de eradicare a atacului.

Costul ridicat al echipamentelor necesare pentru efectuarea gazărilor, precum și riscurile asupra sănătății omului, ne obligă la respectarea unor reguli stricte în sensul asigurării unei curățenii adecvate în spațiile expoziționale și de depozitare. De aceea, oportunitatea unui program de curățenie, succesiunea operațiunilor ar putea să contribuie mult la atingerea scopului – acela de protejare și conservare a patrimoniului. Legat de această problemă, a întreținerii stării de sănătate a colecțiilor, trebuie avută în vedere curățenia generală, prin aceasta împiedicându-se apariția și dezvoltarea dăunătorilor (microorganisme, insecte, rozătoare). În acest scop este indicat ca în apa cu care se face curățenie să fie adăugată formalină sau alți dezinfectanți. Aceași curățenie desăvârșită trebuie să fie asigurată și în căile de acces la expoziții și depozite.

În felul acesta, patrimoniul cultural din colecțiile muzeale va fi păstrat în condiții bune de conservare.

Bibliografie

1. *XXX Probleme de patologia cărții*, Biblioteca Centrală de stat, vol. 3, București, 1970;
2. *Idem*, vol. 4, București, 1971;
3. *Idem*, vol. 8, București, 1973.